

Universitätsbibliothek Paderborn

**Jncipit vtilissim[us] tractat[us] q[ui] intitulatur
horologiu[m] eterne sapi[enti]e**

Seuse, Heinrich

Allosti, 1486

De quibusda[m] [christ]i passionib[us]: [et] qualiter verus amator se
eisde[m] debet co[n]formare: [et] quare de[us] p[er] talem morte[m]
voluit genus humanu[s] redimere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30857

meti salubre passionis mee i primenda memoriā: amorisq; mei
arcē atq; materiā ampliore p̄bēdā deuotissimis auribus tuis
quedā de mea passione breuiter explicabo

De quibusdā xp̄i passionib: t̄ qualē ver⁹ amator se eisdem
det ɔformat: t̄ q̄re de⁹ y talē mortē voluit gen⁹ hūanū redimerē

Paxio.

Hunc diem festū pasche vlti
ma cena iam facta cū discipulis: instāte tpe transit⁹ mei
Ex hoc mūdo ad p̄zem. Egressus cū. xi. aby in montem
oliueti: vbi sc̄us in agonia cū plixius orasse: t̄ itelligerē tam
crudelia supplicior̄ genera iam mibi iminere: tūc sc̄us ē sudor
me⁹ sicut gutte sanguis decurrētis in terrā. Vix enī credibile es
set alicui homini viuēti sub celo: q̄les angustias t̄ q̄z vehemen
tes ac fribleis mortis p̄sluras natura delicata mortē horrēdo ī
eius p̄sentia tūc p̄sensit. Postea veneſt filii tenebrarū hostiliq;
me durissime captiuātes t̄ crudelissime ligantes ad ciuitatē re
duxerūt: noctē illā sacrilegi diversis supplicior̄ generib: in me
expēderūt: t̄ se penis meis faciātes. ludibrys t̄ vberib: iurijs
t̄ obprobryjs inumeris me afflixerūt: faciē meā amabile turpi
cōspuebat: oculos velabāt: collū cū subsanatioe p̄cutiebat. Da
ne aut̄ sc̄o in atrio cayphe veritatē confitendo reuiz mortis me
ēē cōclamabāt: mafnis q̄q; viscerib⁹ ip̄a q̄ me genuit super me
doluit: t̄ irremeabilib⁹ lacrimis fleuit cū me in tātis obprobryjs
t̄ agustys vidit. Dein an̄ p̄sidē pilatū fui adduct⁹: accusat⁹: ɔdē
nat⁹. Inimici mei frilib⁹ oculis me ituebant: t̄ tāq; gygātes
steterūt cōtra me. Ego aut̄ māsuēt tāq; agn⁹ māsuēt⁹ q̄ portat
ad victimā stabā demiso capite:: patiētissimo corde. Post h̄ ab
herode alba veste idut⁹ tanq; in fatu⁹ illūsus fui: corp⁹ meum fo
mosū flagellis acerrimis vberauerūt: caput delicatus spinis pū
gētib⁹ pforauerūt: facies mea amabilis sputis t̄ sanguic⁹ dfluenc
te sordebat: t̄ sic tandem ɔdēnatū miserabilit̄: cruce bumeris pro
prys supposita ad locū supplicij eduxerūt: clamātes valent⁹. Tol
le tolle. cruci. **Discipulus** O summa pietas si tam
fige maleficū. amara fuit tue passiōis
inchoatio: heu q̄lis erit tāti doloris exit⁹ t̄ ɔsummatio. Reuera
animal irrationabile tā crudelia pati eēt mibi videre miseria:
q̄ntomagis te oīm creatorē t̄ speciosissimū hoiez sustinere tam
īmania tormenta t̄ supplicia: merito p̄ide ex itimo cordis affū
t̄ totis p̄cordyjs meis cōpatief tibi aīa mea. Sz vnum ē qđ a te
scire desidero: de quo etiā non desino mirari. Ecce q̄renti mibi

10

tuā diuinitatē: ostēdis humanitatē: querēti dulcedinem p̄fers
amaritudinē: petēti mammillas fugere: das robusta certamina d̄
certare. **D**eterna sapia cur hoc facis: vel qd p̄ hoc vis offendere:

Sapiētia Notū sit tibi q̄ nō daf̄ pueniri ad diuinita
tis altitudinē vel iūsitatā dulcedinem: n̄isi
tractis pio quodā fidei ac dilcionis affectu p̄ hūanitatis & passi
onis mee amaritudinē: & q̄zto hac neglecta quis ascēderit alti⁹
tāto cedit p̄fundius. **H**ec ē enī via p̄ quā itur: hec porta p̄ quaz
introit̄ ad desideratū finē cōcedit. **Q**ua ppter depone nuc oēni
cordis tui formidolosū timorē & idue animū virilez. **C**ōstanter
age & in acie fortī necū cōsistē: qz nō decet famulum deliciari:
vbi viderit dñm suū tam strēnue decertare. **R**espice oculo men
tali numerū fortū dauid inf̄ quos si spūalit̄ et̄no regi militatiū
rus annumerari desideras: necesse ē vt pr̄stinā ignauia dponas
& exēplo triū fortū dauid inf̄ aspera videlicet & aduersa equani
mit̄ te habēdo tanq̄z p̄ mediā aciē trāseas ūmicoꝝ: ac de cister
na betbleenitica aquā bauriēdo: potū desideratū ūmo regi of
feras: teip̄m videlicet exponēdo cūctis laborib⁹ vt eius soli⁹ pa
reas bñplacito volūtatis. **I**ndueſ ſicut gygas ſtola bellica: acci
pe armaturā mcā: nō p̄cedat ſz ſequat̄ arniger dñm ſuū: qz de
calice de q̄ bibi potaberis: & aduersa q̄ ptuli: tu q̄q̄z p̄ posse ſpiri
tualit̄ patieris. **N**ēpe cor tuū ob mortificationē q̄tidianā ſensu
alitatis rationi cōtrariātis: & ipetū multarū tribulationū te di
lecciōi mee diſponētiū agustiabit̄: & quodā modo ſudore ſāgui
neo p̄fundet̄. **O**rtū q̄ppe plātationū tuarū roſeis florib⁹: angus
tys videlicet & tribulatiōib⁹ impinguare desidero. **I**nueratas
nāq̄z in te cōſuetudies vincēdo captiuaberis & q̄ſi ligaberis: ab
aduersarijs q̄q̄z meis occultas calūnias & manifestas iniurias
ac verecūdias ſuſtinebis. **S**z & paſſionē meā i pectore tuo. tāq̄z
mat̄ fideliſſima i ſuo pectore iugit̄ portabis. **R**ephensiōes & iu
dicia iuſta a multis patieris. detractiōes multas ab emulis ha
bebis. & q̄ſi spinis caput tuū coronabif̄: cū ſpūalia exercicia tua
inuidie ſtimulis ſupp̄ment̄. **P**oſt h̄ meciū extra caſtra educeris
ſimulq̄z iproperia mea portabis: qn̄ teip̄z & p̄priā volūtatē & oēſ
creaturas de ſalute te ipediētes deſerueris p̄ posse tuo velut hō
moritur⁹ cūcta deſerit in ultimio exit⁹ ſpūs ſuī. **I**git̄ forti aīo eſ
to: & p̄para aīaz tuā ad téptationē: qz q̄ vētura ſūt anūciaui tibi
Discipulus **D**indiciorū dei abyſſus iperſcrutabil
loſa. **C**ur ſi dicere licet nō decreuisti ſaluare genus humanum

b3

Item 8

per aliū modū magis quietū. Si liceret dicere miseris ad te. q̄ re sic fecisti: nūqd in tua et̄na sapia nō potuisti iuuenire aliū modū p̄ quē t̄ miseris saluares: t̄ tuā nobis dilectionē ostenderes vt sic t̄ teip̄z a tātis dolorib⁹: nosq; cōpassiōib⁹ tātis supportas ses. Merito pide olim ppheta sc̄us occulta animaduersioe cōsi liū hoc q̄s ipugnare ausus ē dices. Quār futur⁹ es velut vir vagus: vir fortis q̄ **P&apien&tia** Diuina substantia oēm nō potest salvār. **P&apien&tia** formā quā intellcūs humānus attigit sua v̄tute excedit. Unī sic nō potest ipaz apphēdere: ita nec profunditatē ipi⁹ iudicioꝝ: per q̄ creatā oia suū finē sorciunt̄ poterit iuestigare. Proinde a talib⁹ q̄ a solo diuinc volū tātis bñplacito depēdent a nimia t̄ curiosa inq̄sitiōe cauēduz ē ne videlicet scrutator maiestatis opp̄niaſ a gla. In hac aut imēsitate de⁹ p̄ suā oipotentē v̄tutē: humānā naturā mltis alij modis recuperare poterit: s̄z st̄atib⁹ cōditiōib⁹ vt nūc nullus alijs cōgruētior modus erat. Autor enī nature in sua oferatiōe nō attēdit qd sua v̄tus p̄ualeat: s̄z qd vnicuiq; creature congru se cundū suā naturā existat. Cū aut hō paucissimas v̄tates reruz etiā naturaliū t̄ inferiōꝝ: deductiōib⁹ sciētificis ob imperfectiōez intellcūs hūani sciat: t̄ easdē nō nisi cū maxio studio t̄ dintino labore tandem conqrat: itēq; naturalit̄ de v̄tib⁹ ad iuisibilia: de corporib⁹ ad spūalia pcedat: quo q̄so cōgruēti⁹ diuina mystēria sciri poterat: maxieq; illa p̄clara fidei pncipia oēz facultatez intellcūs excedētia: n̄isi vt ea sapia diuina carne induita: vtpote veritas ifallibilis reuelaret: vt sic iuisibilia dei a creatura mundi p̄ ea q̄ sc̄a sit itellecta cōspicerent: sempit̄na q̄q; v̄tus ei⁹ ac diuinitas p̄ assumptā hūanitatez nota fieret. **Nomo** etiā q̄ p̄ior dinatā delectationē gaudia amiserat: q̄liter ordinati⁹ q̄p̄ talez tribulationē amissa recuperare debuerat. Ampli⁹ aut cū via q̄ dicit ad vitā sit arta t̄ semite aguste: t̄ an incarnationē fuerūt mi nus triste: q̄liter poterat h̄ via lenior fieri nisi hoc mō. vt ipe qui hāc tradidit p̄iret: t̄ viā laboriosa amarissime patiendo alicuiā ret: t̄ sic facilior creature fieret: cū ipaz creator p̄cedēdo tāta sedulitate calcaset. Perpēde adhuc ex temetiōpo: si morte obnor ius iudiciale plectēdus fores: si q̄s ictū feriētis p̄ te exciperet i corpore suo: t̄ te illesū abire p̄mitteret: quo maiores caritatē t̄ dictionē tibi ondere posset: vel debitore sibi cōstitueret: tecq; ad remandū magis icitaret. **Int̄roga** singulas creaturez t̄ docebūt te ordinē toti⁹ v̄niuersi t̄ rñdebūt tibi: q̄ sc̄d̄z nullū cōgruētiorē t̄ pulcriorē modū seruāda fuerat iusticia simul t̄ mīa ostendēda.

Via augusta
folio 40.

Amico

10.

9.

natura hūana exaltāda: bonitas diuina effundēda: deniq; celū
et trā pacificāda: q; cū dolore passiōis tāti mediatoris et amari
tudie mortis ipi⁹. Nec te labor elcōz treat aut aduersa picula
frāgat. Ipa nāq; ineffabilis pñtie mee suauitas et amoris dulce
do admiranda aut nō sentire aut leuissime ferre faciet aduersa
oī: vñctiōe magistra. Quis enī pñilegio spūalis solatiōis aut
grā supne visitatiōis apli⁹ gaudet: q; durissimas ppter me tri
bulatiōes sustinet: amaritudinē teste min⁹ curabit q; nuclei dul
cedinē frequēti⁹ pgustauerit. Itē athleta q; fortē et ppiciuz adiu
torē in cōflictū habere dinoscif: p magna pte iā triūphasse spe
raf. Igis nō xcidat cor tuū: s; passionē meā sp in mēte habeto:
et eā in corde tuo q; in libro scribe: et te ei qntū vales studas cō
formare. Nūc vō amaritudinē salutifere passiōis mee tibi affec
tus iulcare cupiēs: ordinē narratiōis ipi⁹ vñteri⁹ pseqmūr
Deductū me extra castra suspēderūt in crucis patibulo int̄ du
os latrones: ad h̄ solū vt mors mea turpior apperet. Cū sic fix⁹
manerē: et seuiissimis dolorib⁹ mortis circūdat⁹ eēm: oculi mei
luciferi. fuit cōtenebrati: aures diuine derisiōib⁹ replete. Olfac
tus pp̄ malū odorē affict⁹. Os meum dulcissimū felleo potu a
maricatu: pcusserūt nic: vulnerauēt me: et durissimis castigati
onib⁹ carnē meā laceraueit. Ita vt atroces ic⁹ sanguis vñ erū
pētes seqrent⁹: et p corp⁹ delicatū sparsim dcurrētes: ipz cruenta
tū sanguie cūctis denōstrarēt. O si vidilles me in illa hora taz
miserabilit⁹ pēdente in patibulo: defecisset tua aīa p dolore. En
in hora et in tpe illo flebili spacioſa t̄re latitudo mihi defecerat
ita vt nō haberē vbi caput miseris fessis reclinarē: s; iclinatū
depēdebat. Collū meū alapis et pcussiōib⁹ affixerat: faciē meaz
elegante sputis imūdā reddiderant. Pro viuido colore pallor
vmbrosus vultū occupauerat: et tota formositas mea intantuz
exticta fuit et emortua: vt aspect⁹ mihi debit⁹ iā nō esset: s; q; le
p̄t alicui⁹ aspect⁹. **D**iscipulus. O q; mihi det iaz i
viliusse putaret. **D**iscipulus. hac hora tuā hanc
faciē amabilē sub hac lugubri forma iux⁹ votuz pspicere: ipsaq;
pfundere vebemētissimo ymbre lacrimarū. Speculū mūditie
vñtu⁹ et grāru oīm pulcerrimū obiectū: in quē dñsiderat ageli p
spicere: iocūdissimisq; obtutib⁹ suos gaudēt oculos defigere fe
licitate idefessa. Quis dabit cordi meo tā crimiū et p̄cipiū sp̄as
siōis affectū: vt sua ex imēritate oīz singulari amore flagratiū
motiuas supet spassiones. O si possem oīz oculoz vberes lacri
mas effunder: öniūq; liguarū motiuas et flebiles voces habere
vt passioni tue tanto efficatius daretur rependere yices.

*meus vnu chris
et sonis*

Sapientia Nemo melius passioi mee repedit yices quam
mata id est cruci opa iugis in suo portat corpe: se meis humiliatur for
mado vestigys: prospera videlicz calcas: aduersa non formidans
quod ardenti spiritu desiderio ad culmen tedit spiritualis perfectionis. Dico tibi
quod nec tot lacrimarum ymbres: quod aquarum sunt gurgites coram me
cent tam acceptabiles: quis etiam pie lacrime ex ascensione passiois pre
cedentes: amabiles et **Discipulus** Amantissima
grate coram deo existit. **Discipulus** sapientia idcirco quod
lit me tibi in predictis passiois conformare debeam: cupio edoceri.

propositus domini

Sapientia Querte oculos tuos ne videantur nocuia: aut
me. Corpis tui superflua et iordanatas amoue dilectias: cordis tui
pacem et quietem in me solo requestras: cunctas tribulaciones gaudentem reci
pias: mala illata patientem sustineas: et despiciens ab omnibus ydiceri
coccupicas. Disce voluntates tuas in omnibus frage: et coccupicias
carnis tue ob amorem saluatoris per te morientem iugis mortificare
Hec sunt filii mihi: sed sunt in eis prima principia quod tibi ceterisque amatori
bus tradidit eterna sapientia: quod in libro apto videlicet corpe meo cru
cifixo: sicut vidi. **Discipulus** Tam copiosa et imensa est
desunt exarta. **Sapientia** redemptiois tue fidelitas
et cunctorum excedens ingenia mortaliuum: ut etiam postpositis omnibus ceteris
beneficiis multipliciter sola passiois ex amore procedetis tam larga ini
micitas et tam pia fidelitas sibimet totum in se iure rapiat dilacionis
affectum. Sed nunc eterna sapientia anima mea iterum a te audiens yebem est
fit: sed quod misericordia dulcis sapientia. Quid obsecro vult sibi tantus
amor: vel quod cogitasti quod tamquam pati voluisti: quod tibi non pro
uidisti et proprie tibi fuisti. Lenius namque absque omni dubio sed facere licu
issim si placet. **Sapientia** Amoris magnitudo sed me facere
cuisset. **Discipulus** non promisit. Caritatis flama ita
deserit quod in nullo posere voluit: nil descendere admisit: sed namque in
tum in me exarsit ut nullus unquam fitiens tam seruide lipidissimos aq
rum fontes desiderauerit: aut moriturus vita cunctis mortalibus optata
affectauerit: sic ego ex amore fitium preciosos salvos facere: et me
eis amabile exhibere. Facilius dies iam posterita reiterabis flores ab
inicio mundi aresceri reuinisceret: plusiuarum gutte inumerabiles re
colligeretur: quod mensurari aut estiuari possit caritatis et dilacionis
mee inimitas incomprehensibilis. Unde et corporeum formosum doloribus in
numeris tamquam quibusdam amoris signaculum multipliciter signatum fuit
quod non inueniebat nec spaciis unius puncti in meo corpe crucifixo quod non
dolor et amor singulare flueret: et sed tam in puncti tibi aliquatenus yderet

*Dilectio christi
non potest
describatur*

10

disp̄satim cedit. **V**ide nūc manus meas vtrascq; lōgas t pul
cras: clavis acerrime p̄fossas: brachia atrocē extēsa: pedes pfo
ratos: crura admodū fessa: t violēta quedā cācellatiōe c̄stricta
Respice dilatata corporis mēbra tā arte inclusioni mācipata: san
guineq; respersa t pfusa. **C**orpus meū iuuēli decorē venustū
a flore suo decidit t emarcuit. **A**sp̄imū crucis lignū erat delica
ti dorsi reclinatoriū: corpus meū ponderosum clavis cōfixum:
deorsū sua mole trahebat: t inde dolor vulnerū meoꝝ augeba
tur. **Q**uid plura: a plāta pedis vscq; ad verticē seuissimis vulne
ribus t amarissimis doloribꝝ repleuerūt me. **D**eduxerūt ī lacuz
mortis vitam meā: non pepercerunt s̄z inebriauerūt me amari
tudine: t exq; fitis cruciatibus regē glorie vexauerūt. **E**t bcc oia
amoris vulnera cū magno sustinui cordis desiderio: vt meo li
uore peccatorū vulnera sanarcz: pro p̄ctōribꝝ miseris satissime
rē: t omnes redire volētes patri celesti reconciliare.
Dualiter aia que spōsum per peccatū pdiderat ipz sub cruce
per feruidā penitentiā iuenit: xpi passione adiuuāte.

Gr̄m̄e p̄fossas
finis chrysli
passiois.

Es̄tudite lacrimas oculi mei
Plorate t nolite deficere: leta huius mūdi vniuersa ab
scdāt. **L**uncta q̄ mihi solacia videbanſ eē. procul rece
dāt: t me solitudinē meroris amicā: tristicie sociā querēr fināt.
Vi deflere possum repētina mala q̄ mihi ex peccatorꝝ nebula sup
uenerūt: t me quōdā letis successibꝝ gaudentē: t iuuēli floren
tē decorē ad p̄sētē miseriā deduxerūt. **A**d temetipani igitur o
aia mea itroſ. i recurrēs t labētia cūcta supgrediēs vastaz soli
tudinē p̄fundissimarum tristiarū perquire: t excelsos mōtes
rememoratarū miseriarum pete: cordeq; sauciato: voce flebili:
t euulatu miserabili exclama tam valide vt montiū t collium
alta cacumina aerisq; excelsa auspicia vscq; ad supīmi celi ɔuxa
vox ista lamētabilis ptingat: t ad aures illas pietate plenas ce
lestiū spiritū pueniat: talibusq; clamoribꝝ eosq; aggredēr t dic
Dlapides viui: mōtes excelsi: cāpi luīnos syderarum māsionū
quis mihi det vt ignis ille vehemētissim⁹ caloꝝ nimio p̄cordia
mea adurēs: t lacrime amarissime yberrime iā p̄fluentes vos
moueāt ad ɔpatiendū mihi: t ad leuiādū dolore meū: dolorem
yticq; incōpabilē cordi mco vim facientē aie viscera cruciantē:
t me prementem medullitus. **D**eu me infelicem siqdē spon
sus ille celestis me sua caritate preuenērat t enutrierat: in spon
saz elegerat: anulo suo subarrauerat t ornauerat multipliciter,

